

WAT IS ER AAN DE HOND?

Het gedrag van je huisgenoot ontrafeld

Voor Renée

WAT IS ER AAN DE HOND?

Prof. Tiny De Keuster

BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

DANK

Aan de honden en hun gezinnen die ik mocht ontmoeten in de voorbije decennia.

Aan de collega's aan Universiteit Gent en in het werkveld die mij hun patiënten toevertrouwden.

Aan de gedragstrainers in Vlaanderen en Nederland met wie ik constructief leerde samenwerken.

Maar vooral aan mijn studenten, die mij met hun kritische vragen alert hielden.

Zij inspireerden mij om dit boek te schrijven.

INHOUD

INLEIDING	9
Urban legends.....	13
De Blauwe Hond.....	15
EEN HOND IS GEEN WOLF	19
Geen rechte lijn.....	21
Alfa-omegaverhaal.....	24
Poedel of the pack.....	27
Cleverer Hans.....	30
EEN HOND IS GEEN MENS	37
Ze kijken anders.....	40
Viervoeters.....	41
Hij voelt dat precies.....	43
Onder stress.....	47
Dat mag toch niet.....	52
Waarom mensen honden houden.....	52
DE ENE HOND IS DE ANDERE NIET	57
De ideale hond.....	62
Kopzorgen.....	64
De ideale huishond.....	65
De ideale studiehond.....	68
Hond aan de pillen.....	71
Modelhond of niet?.....	71
In de soep.....	73
Honden met een hoekje af.....	74
HONDEN EN MENSEN	89
Waarom houden mensen van honden?.....	93
Hoe kijken honden naar mensen?.....	94
Ze zijn zo bijzonder.....	97
Kwaadaardig.....	98
We gaan ver voor een hond.....	100
DE SPELENDE HOND	109
Goed gehecht.....	112
Onveilige hechting.....	115
Samen spelen.....	118
Wandelen.....	119
KNUFFELEN EN ANDERE RITUELEN	123
Primateen zijn knuffeldieren.....	126
Wees gegroet.....	128
Tot ziens.....	130
Eventjes kalmeren.....	131
Niet springen.....	134
Bal en hal.....	136
OPVOEDEN VS. TRAINEN	139
Zo zijn ouders.....	144
Moeder, waarom straffen wij?.....	146
Trainen.....	147
De school.....	148
Van A naar B.....	149
Doorgeven.....	151
BLINDE LIEFDE	153
Hij bijt.....	156
Veerkracht.....	159
Welzijn.....	161
Het is niet jouw schuld.....	163
REFERENTIES	166

INLEIDING

Ik vind het schitterend om dingen te lezen waar ik niet mee akkoord ga. Niet omdat ik mij graag boos maak, maar omdat het aanzet tot nadenken. Zo las ik in een van onze populaire hondentijdschriften een stuk over de gevolgen van eenzame opsluiting. De eigenaars van Marcel hadden nauwelijks naar hem omgekeken en nu kon hij niets. Hij kon niet aan de lijn lopen en trok vreselijk tijdens elke wandeling. Hij luisterde niet, kende geen bevelen. Het was gewoon een domme hond, stond er in feite. Marcel had ook geen respect voor zijn baasje. Met een hond die geen leider erkent, kun je niets doen, dus dat moest dringend opgelost worden. Twee weken bootcamp en alle problemen waren van de baan, beloofde het blad.

11

Dit boek helpt je niet om in twee weken tijd al je problemen op te lossen. Het spijt me, zo'n belofte kan ik niet waarmaken. Een dier dat niet goed functioneert, stuur ik niet naar heropvoedingskampen waar ze eens goed tot de orde geroepen worden. Wel trekt dit boek je blik open, zodat je honden én mensen beter leert begrijpen. Soms gaat het over aanvaarden dat jouw hond niet perfect is. Niet alle honden zijn even ideaal volgens onze normen, maar hetzelfde kun je van mensen zeggen. En toch zien we elkaar graag.

De bootcamp voor Marcel doet me denken aan onderzoeken uit de jaren vijftig. In *The Journal of Canadian Psychology*, toen een zeer vooraanstaand tijdschrift, stond in die tijd een studie van het effect van omgeving op gedrag. Twintig pups uit drie of vier verschillende nesten werden in vier groepen ingedeeld. Ze waren vier weken oud, precies groot genoeg om zelf te kunnen eten. De ene groep werd verder grootgebracht in een gezin, bij mensen. Een andere kreeg nogal straffe restricties opgelegd: zij verbleven de komende

tien maanden helemaal alleen in een houten doos. In die doos zat een tussenschot dat verschoven kon worden als ze eten kregen. Ze mochten in geen geval iemand zien. Groep drie zat per twee in een iets grotere houten doos, met licht dat van boven kwam. Een paar kregen tot slot een eigen kleine ren die in een kamer stond en konden dus iets meer zien. De bedoeling was om de invloed van opsluiting op verstand te onderzoeken.

Op een bepaald moment werden een pup uit een gezin en een pup uit een houten doos samengezet. Ze mochten vierentwintig uur niet eten. Daarna werd in het midden een potje eten gezet. Wie als eerste begon te eten, zou de meest dominante en de slimste zijn, geloofde de studie, want die was slim genoeg om het eten te nemen. Wat zag je? De honden die uit een huis kwamen, gingen telkens snel naar het eten. Die uit de houten doos niet. Conclusie: wanneer je opgesloten zit, word je achterlijk. Van die dingen deed men in de jaren vijftig.

12

Bij een andere test zat een mens op een stoel. Een voor een werden eerst een pup uit een gezin en vervolgens een uit een doos binnengelaten. Eens kijken wat ze doen als daar een vreemde op een stoel zit, was het uitgangspunt. De huispups gingen eens snuffelen en uiteindelijk gewoon liggen. De doospups begonnen rond te lopen, en nog meer rond te lopen. Ze werden steeds zenuwachtiger. Toen zeiden ze: hoe meer je opgesloten zit, hoe minder je je motoriek kunt beheersen.

Nog een proefje met drie mensen. Een vriendelijke, een timide en een norske mens. Wat zijn de gevolgen op menselijk contact als je tien maanden in een doos hebt doorgebracht? Als de doospups iemand zagen die er vriendelijk uitzag, liepen ze weg. De huishonden gingen er vrolijk naartoe. Dat vonden de onderzoekers raar, dat die pups zelfs dat niet begrepen. Bij timide en norske mensen deden beide honden allerlei rare dingen. Ook hier kwam weer een mooi besluit uit: vriendelijkheid blijkt iets te zijn dat je pas kunt inschatten als je in een huis opgroeit. Dus omgevingsprikkelers zijn belangrijk. Dus: als je een sociale hond wil die goed is met mensen, moet die veel prikkels krijgen. Klinkt het herkenbaar?

URBAN LEGENDS

Honden kunnen erg veel. Meer, of andere dingen dan wij van hen verwachten. Ze zien ontzettend goed bij weinig licht, bijvoorbeeld. Ze zijn ook verziend, spotten de kleinste beweging in de verte. Alexandra Horowitz doceert aan Barnard College in New York, leidt het Dog Cognition Lab in de Verenigde Staten en schreef een aantal geweldige boeken over honden, internationale bestsellers. Zij beschreef ooit een sprekende vergelijking over de reukzin van een hond. Los een lepeltje honing op in een glas warm water en hou dat onder je neus. Dat ruik je, als mens. Een hond ruikt zo'n lepeltje honing in een hoeveelheid water waarmee je twee Olympische zwembaden kunt vullen. Denk daar maar eens over na.

Wij denken daar niet over na. Om een hond op zijn gemak te stellen, steken wij onze hand uit. Even laten snuffelen, dan kan hij ons leren kennen. Maar dat is een hond! Die is in staat om bij wijze van spreken tien tot de negende keer beter te ruiken dan wij. Daar hoeft je je hand toch niet voor uit te steken. Toch doen we daar hardnekkig mee door.

13

Als gedragsdierenarts zie ik enkel de speciale honden. De ver-van-ideale. Die met een hoekje af. Iedereen uit de Benelux met een hond die een verschrikkelijk accident veroorzaakt, komt naar hier. Daardoor denk ik vaker in extremen. Probleemgedrag is niet alleen boeiend, het is ook een spiegel van hoe onze maatschappij met honden omgaat. Ook met die brave loebassen aan het hardvuur. Dankzij de speciale gevallen kunnen we ook alle andere honden beter leren begrijpen.

Mensen vragen mij vaak wat ik eigenlijk doe met die honden. Hoe zie ik wat daaraan is? Test ik die? Als een dier niet perfect in het plaatje past, gebeuren er soms rare dingen. Mensen worden boos en beginnen vaak aan een lijdensweg waarbij ze met de moed der wanhoop proberen om dat allemaal in orde te brengen. Ze geloven urban legends, krijgen vreemde adviezen en maken het voor zichzelf en hun hond alleen maar moeilijker. Ik kijk naar hoe deze hond

functioneert in zijn omgeving. Een klassiek voorbeeld is hond-bijt-kind. De ouders vrezen dat het de schuld van hun kind is, want dat heeft ADHD. Maar daar gaat het niet over. Mijn taak is niet om te oordelen over mensen. Mijn taak is om te kijken of ik iets functioneel kan maken wat blijkbaar stuk is, en of dat lukt door deze hond en de relatie met het gezin bij te sturen.

Verder in dit boek vertel ik het volledige verhaal van Juul, een klein ras, een klein monster. Het was onmogelijk om nog met hem op straat te komen, want hij blafte naar iedereen. Bezoek uitnodigen was ook geen optie meer. Gaandeweg leerden zijn eigenaars begrijpen dat de wereld te ingewikkeld was voor Juul. Deze hond was gewoon anders. Die kon niet alle mensen leuk vinden, alleen zijn gezin vond hij fantastisch. Het is een mooi proces geweest waarbij die mensen daarmee leerden omgaan. Vandaag is Juul veertien en leidt hij een rustig leventje.

14

Ik heb niet echt een job, eerder een hobby waar veel energie in kruipt. Gedrag bij honden raakt aan alles, het heeft linken met medische disciplines en de humane wetenschappen. Ik heb honden die hier komen omdat ze voortdurend diarree hebben, honden met een vorm van epilepsie en honden met chronische pijn. Bij de mens zijn we het stilaan gewoon om die multidisciplinair te omringen, bij honden is daar nog een lange weg te gaan.

Lang geleden begon ik mijn dierenartsstudie omdat ik gek was op paarden. Ik ben opgegroeid in Keulen en begon daar meteen, nog tijdens mijn studies, te werken bij een dierenarts voor renpaarden. Maar tegen de tijd dat ik afstudeerde, begreep ik dat dat niet mijn wereld was. Dus wat ging ik dan doen? Toch geen honden en katten? Ik kon beginnen bij een dierenarts die naast huisdieren ook slangen, papegaaien, roofvogels en af en toe een tijger behandelde. Dat zag ik zitten. Tot ik in 1984 mijn Belgische roots opzocht, waar ik nooit had gewoond, en er een eigen praktijk startte als dierenarts voor kleine huisdieren. Ik had goede linken met de universiteit en reed elke week naar Utrecht om bijscholing te volgen.

Toen ik Claire Dietrich, nu prof in Namen, begin jaren negentig haar doctoraat hoorde verdedigen, ging voor mij een wereld open. Zij had het gedrag van honden geobserveerd als pup, na een jaar en nog later. Zo interessant! Daar wou ik iets mee doen. Maar het heeft nog tot het einde van de jaren negentig geduurd voor ik mij ook echt ben gaan specialiseren.

Ik schoolde mij bij in Frankrijk om in 2001 het diploma Vétérinaire Comportementaliste des Ecoles Nationales Vétérinaires Françaises te halen. Hoe klinkt dat! Ondertussen konden we een uitgebreide enquête doen rond hondenbeten in België, waar we met steun van de minister een symposium aan koppelden en uiteindelijk volgde een uitgebreide studie met een multidisciplinair team. Die kwam er na een noodkreet van pediater André Kahn. Hij had de indruk dat grote honden levensgevaarlijk waren voor onze kinderen, en ik dacht dat hij ongelijk had. Samen zetten we een studie op, waaruit we begrepen dat bijtongevallen vooral thuis gebeurden en dat dat net zo goed met een kleine als met een grote hond kon, van gelijk welk ras.

15

DE BLAUWE HOND

Niet lang nadat dat onderzoek in 2003 afgerond was, had ik in mijn kabinet iemand die les gaf aan het KASK in Gent en mij uitnodigde om over bijtende honden te komen praten. Misschien had hij wel een student die daar iets mee wou doen. Ik dus naar daar met een stapel boeken om aan vier studenten en twee docenten mijn verhaal te doen. Er was een meisje bij, met een soort rastakapsel. Een maand later belde ze mij. Soraya Verbeke, zo heette ze, was tijdens de vakantie naar de Verenigde Staten geweest en had daar keramiek-tegeltjes gemaakt met een blauwe hond. Ze had een idee.

Een jaar later nam ik voor een lezing in Birmingham de videoclip mee die Soraya als afstudeerproject had gemaakt. Het ging over een blauwe hond en stak de draak met allerlei adviezen: ga schuin staan, kijk ze niet in de ogen, niet bewegen... Helaas hadden ze in

Birmingham een erg ouderwetse projector met veel kwaliteitsverlies en de blauwe hond die ik aankondigde werd in deze projectie oranje. Heel de zaal lag plat. Tiny met haar oranje blauwe hond. Maar het bracht de bal wel aan het rollen. In de jaren daarop reisde ik de wereld rond met De Blauwe Hond, ons project ter preventie van bijtongevallen bij jonge kinderen. Toen we daar pas mee begonnen, vroegen mensen mij wat de regels waren. Maar die waren er niet. Oei! Er zijn geen regels? Neen, alleen maar contexten, situaties of dingen die volgens een bepaalde routine gebeuren. Contexten met eten, met objecten, en soms met pijn of dwang.

Het werd een tweede leven, een waarin ik lacunes aan bod kon laten komen. Ik wou de vinger leggen op zere wondes die maken dat een hond welzijnsproblemen heeft en ook de rest van het gezin niet meer draait zoals het hoort. Met die drijfveer strekte ik mijn vleugels uit naar andere disciplines. Zo stond ik bijvoorbeeld als enige dierenarts op een congres van pediaters in Nice. Ze bekeken mij alsof ik een marsmannetje was. Maar het was het waard. Ik werkte samen met psychologen, sociologen, met mensen op de spoedafdelingen van ziekenhuizen... En dat heeft mijn blik onge-
16 looflijk verruimd.

Ook niet te onderschatten zijn de sleutelfiguren. Karen Overall is een wereldautoriteit in dierengedrag, net als Sarah Heath. Zij hebben mijn inzichten zeker beïnvloed. Ik heb ontzettend graag samengewerkt met Ray Butcher, chirurg en toenmalig president van FECAVA (Federation of European Companion Animal Veterinary Associations) die zich inzette voor dierenwelzijn en daarvoor de wereld rondreisde. Hij is er intussen helaas niet meer. Geertrui Cazaux, aan wiens boek *Mensen en andere dieren* ik een bijdrage mocht leveren. André Kahn natuurlijk, de pediater die voor de trigger zorgde en de kracht van zijn netwerk inzette om bijtongevallen beter in kaart te brengen. De mensen van het KASK ook, waar ik 's middags soep ging eten. Zij lieten mij gastvrij binnen in alweer een nieuwe wereld.

Wees maar zeker dat ik ook ben tegengewerkt. De Blauwe Hond was een kunstproject, hoe kon dat wetenschappelijk zijn? Bovendien

vonden ze het een lelijke hond. En hoe durfde ik honden zo agressief voorstellen door aandacht te vragen voor bijtongevallen? Dat type reacties kreeg ik. Ik heb hier en daar ruiten ingeslagen, koppig doorgezet en uiteindelijk heeft dat veel deuren geopend.

Ik hou van honden, net zoals de meeste mensen, en ik gun ze allemaal een comfortabel leven. Vandaar De Blauwe Hond, vandaar ook dit boek. In de eerste hoofdstukken leren we uit de geschiedenis en bekijken we een aantal manke vergelijkingen. Elke hond is een individu. Het is geen wolf, geen mens en de ene hond is ook de andere niet. De rest van het boek focust op hoe honden en mensen samenleven. Het is niet vreemd dat dat niet altijd vanzelf gaat, maar het helpt als we elkaar beter leren kennen.

Het spanningsveld tussen normaal en abnormaal bestaat eigenlijk niet. Iedereen is anders, daar komt het op neer. Het is minder makkelijk dan het lijkt om dat aan mensen uit te leggen. We hebben een idee van een perfecte wereld met een ideale hond in ons hoofd en krijgen het moeilijk als onze hond blijkt af te wijken. We luisteren naar meningen en zoeken naar oplossingen. Maar aanvaarden, dat lukt niet goed. We vinden het vreemd en lastig als een hond niet wil knuffelen. Nochtans hebben honden het concept 'knuffelen' helemaal niet in hun woordenboek staan, het is iets wat primaten doen. Ze leren dat van mensen, maar vinden het niet noodzakelijk aangenaam. En voor sommige honden gaat dat helemaal niet.

Ik ken mensen die een briefje aan de deur hebben hangen: 'U bent welkom, maar we hebben een hond met een gebruiksaanwijzing. Gelieve eerst advies te vragen.' Een geweldige oplossing.

**EEN HOND IS
GEEN WOLF**

Solid Gold is een Amerikaans merk dat al sinds 1974 'holistische voeding voor huisdieren' verkoopt. Hun Wolf King-brokken promoten ze met: 'Komaan, laat de innerlijke wolf in je hond los, als je durft!' Andere mogelijkheden voor waaghalzen zijn Wolf of Wilderness-blikvoeding of brokken van het merk The Hunger of the Wolf. Met vitamines E en C. Want een hond, die is op zijn best als hij zo dicht mogelijk bij zijn natuur kan leven, met rauw vlees waar hij zijn leven voor zou geven, net als een wolf. Maar klopt die redenering wel? Zijn honden en wolven wel twee brothers from another mother?

Wat het eten betreft alvast dit: honden stammen af van wolven, maar duizenden jaren en verschillende mutaties in het genoom later kunnen honden nu zetmeel (en meer) verteren terwijl wolven dat nog altijd niet kunnen. Ook de eetgewoonten zijn anders bij wolven en honden. Zo kunnen wolven makkelijk lange tijd vasten. Zij leven in periodes met veel prooien waarop een volledige maand zonder eten kan volgen. Onvoorstelbaar voor een hond? Wel, neen. Honden kunnen nog altijd goed vasten. Een paar dagen zonder eten is geen enkel probleem. Maar ze vinden het evenmin moeilijk om zich aan ons aan te passen en drie keer per dag te eten, als wij denken dat dat beter voor hen is. Het is niet helemaal hoe ze in elkaar zitten, maar ze vinden het allemaal best. En neen, honden verdedigen hun eten niet met hun leven. Als ze zich goed voelen in elk geval niet.

21

GEEN RECHTE LIJN

Vandaag hebben genetici fantastische tools in handen waarmee ze de genen van sledehonden in Groenland kunnen vergelijken met residuen van honden op diezelfde plek 9.500 jaar geleden en dan ook nog eens met fossielen van wolven van 33.000 jaar geleden.

Een hond is geen wolf

Zo weten we dat veel honden afstammen van de Siberische wolf, andere komen van de Amerikaanse wolf, de Arctische wolf was weer een andere soort en misschien komen er met het smelten van het ijs nog meer fossielen en ontdekkingen naar boven. Elke keer weer maken wetenschappers nieuwe schema's. Vroeger ging men uit van hooguit twee afsplitsingen: stilaan werd een wolf een hond en eeuwen later evolueerde nog eens een wolf tot hond. Maar nu gaat het over hele kluwens waarbij verschillende hondenrassen ergens op een punt in de geschiedenis afgesplitst zijn. Soms zat de mens daar voor iets tussen, soms is er geen verklaring voor.

We weten ook niet exact wat maakt dat er ergens een kruispunt is geweest. Bepaalde periodes zullen wel cruciaal geweest zijn. Niet zo lang geleden bijvoorbeeld hebben de Wereldoorlogen voor veel bottlenecks gezorgd. In die tijd hadden honden nog vaak een andere functie en terwijl ze aan het werk waren, verongelukten ze of kwamen ze in een bombardement terecht. Daardoor werd de poel van honden om mee te fokken plots veel kleiner en dat heeft een verschil gemaakt voor alle honden die nadien geboren werden. Het is een complex gegeven, maar het ging in elk geval niet recht door van wolf naar hond.

En waarom? Hoe kwam de wolf als hond bij de mens terecht? Koos die daar zelf voor? In Groenland zijn er alvast bewijzen dat mensen 9.500 jaar geleden ook al grote afstanden aflegden met honden, wellicht waren dat sledehonden. Was het dan een keuze van de mens, omdat die zag dat hij er zijn voordeel mee kon doen? Het is een onderwerp waar al uitgebreid over gediscussieerd is en waar ontzettend veel meningen over bestaan. De klassieke theorie is die van de nomadische mens die zich ging settelen, gewassen begon te kweken en ook afval had dat interessant was voor dieren. Alleen hadden wolven niets aan graanafval, want ze konden geen koolhydraten verteren. En dus evolueerde hij naar een dier dat dat wel kon, een hond. Het is een visie. Een nogal rechtlijnige ook, want mensen zijn niet zo plots van jagen en verzamelen overgestapt op landbouw. Dat is in heel de wereld op veel verschillende manieren gegaan. En waarschijnlijk zijn er wereldwijd ook veel verschillende

punten geweest waarop wolven zich aangepast hebben. Zo wisten ze zich met enorm succes een plaats te veroveren in culturen en families over de hele wereld.

Is een hond dus een aangepaste wolf? Of zijn de verschillen toch groter dan dat? Begin jaren negentig besloot de Hongaarse onderzoeker Ádám Miklósi om honden te gaan bestuderen. De Eötvös Loránd Universiteit in Boedapest was op zoek naar nieuwe onderwerpen in de gedragsleer en honden leken bijzonder interessant. Wie weet kon die studie zorgen voor inzichten in de vroege menselijke gedragsontwikkeling, wegens de duizenden jaren oude nauwe band. Op zoek naar antwoorden gingen Miklósi en zijn team niet alleen observeren in parken en hondenscholen, ze wilden het gedrag van honden ook kunnen vergelijken met dat van de in het wild levende 'oerhond', de wolf. Vanaf 2001 ging de onderzoeksgroep daarom een aantal wolven 'socialiseren': een aantal studenten kregen allemaal een jonge wolf op hun kot en wilden die grootbrengen als een huisdier.

'A simple reason for a big difference: wolves do not look back at humans, but dogs do.' Wolven kijken niet om naar mensen, honden doen dat wel, besloot Miklósi uiteindelijk, en dat maakt een enorm verschil in gedrag. Bij pups en welpen was weinig verschil te merken: jonge honden en wolven zijn allemaal even vrolijk, speels en schattig. Maar eens ze volwassen zijn, lossen wolven zelf hun problemen op. Een duidelijke test was die waarbij een apparaat koekjes verdeelt. Honden en wolven leerden allebei ongeveer even snel hoe ze aan die koekjes konden geraken. Maar als op een bepaald moment het apparaat blokkeerde, keek de hond om naar de mens in de ruimte: dat lukt hier niet! Help! De wolf deed dat niet, die bleef zelf verder zoeken. Het is een frappant verschil dat iets zegt over de binding hond-mens en wolf-mens. Die is helemaal anders. Een hond is geen wolf en een wolf opvoeden als een hond maakt hem nog geen hond.